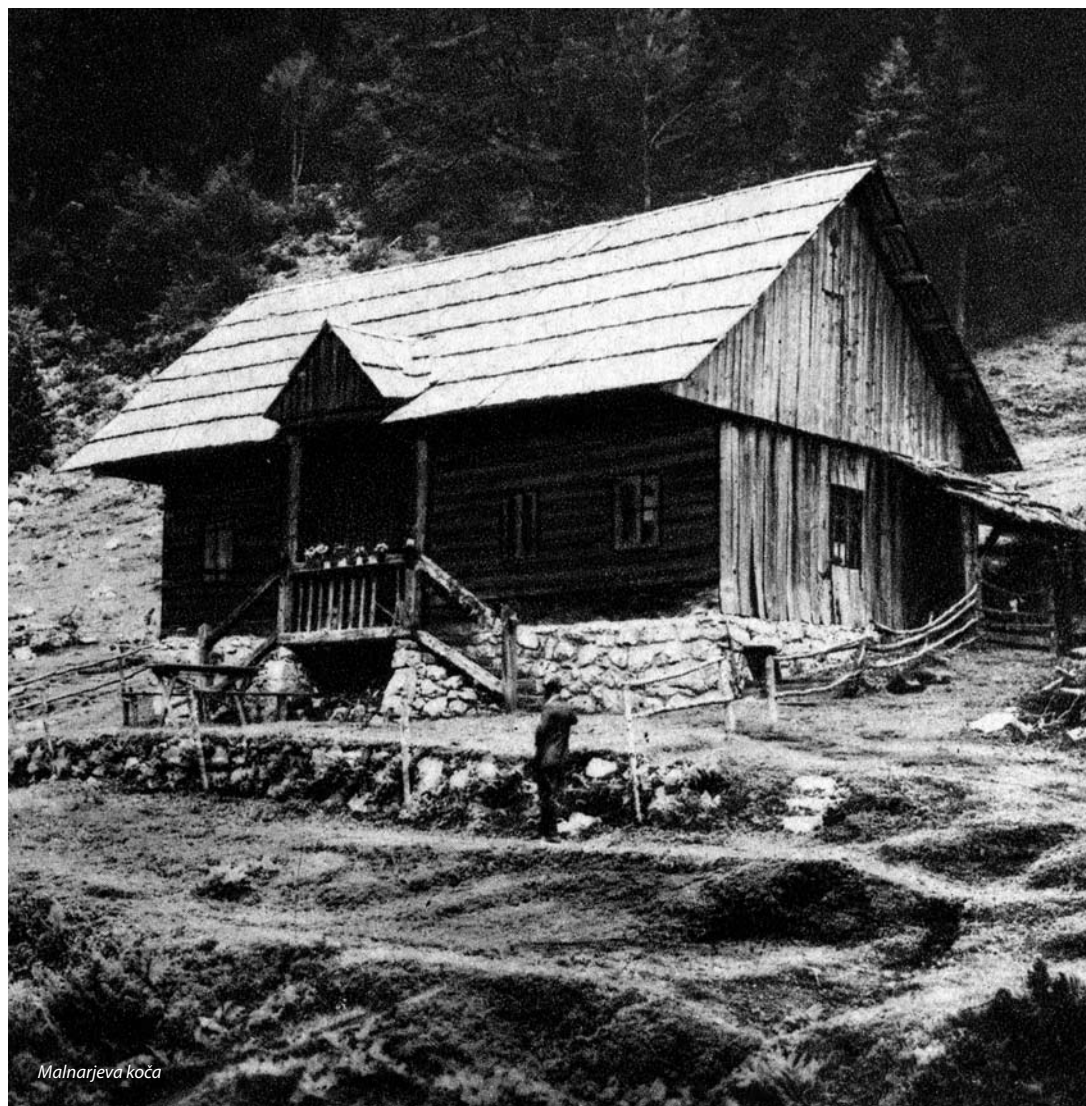

Na planini Za Črno goro je stala Malnarjeva koča

Spomin na pozabljeno kočo

✍️ Olga Zgaga

Malnarjeva koča

Prve nemške planinske kočice pri nas

Do leta 1894 so v slovenskih gorah stale le nemške planinske kočice. Leta 1862 je namreč nastala Avstrijska planinska zveza (ÖAV), prva planinska organizacija v Evropi, leta 1869 pa še Nemška planinska zveza (DAV). Leta 1874 sta se združili v Nemško in avstrijsko planinsko zvezo (DÖAV). Sprva so člani te zveze na našem ozemlju le občudovali lepote planinskega sveta, po letu 1890 pa so ob izdatni finančni pomoči Kranjske hranilnice začeli graditi nemške kočice, nadelovati in nemško označevati planinske poti. V kočicah so imeli prednost nemški planinci.

Leta 1869 je bil na Dunaju ustanovljen Slovencem prijazen Avstrijski turistovski klub (ÖTK), ki je deloval v manjših krajih in spodbujal zanimanje za turizem v gorah. Do leta 1886 je na ozemlju današnje Slovenije nastalo šest sekcij kluba, na Hrvaškem pa dve.

Blejska sekcija tega kluba je leta 1885 na planini Za Črno goro pod Črno prstjo (domačini ji pravijo Ravenska ali Rauharska planina) postavila kočico, imenovano Mallnerhütte. Na tej 1302 metrov visoki planini so pasli živino kmetje iz vasi Ravne v Bohinju, združeni v Ravensko pašno skupnost. Glavni sponzor pri izgradnji kočice je bil blejski hotelir Jochann Mallner.

Kdo je bil Jochann Mallner?

Nemška družina Mallner se je na Bled preselila iz Ljubljane. V letih 1843-1845 je postavila enega prvih sodobnih hotelov na Bledu, leta 1859 pa je Andrej Mallner na mestu današnjega Hotela Park zgradil Hotel Mallner. Ko je Andrej Mallner postal upravitelj gozdov pri Kranjski industrijski družbi na Jesenicah, je s hotelirstvom nadaljeval njegov podjetni brat Jochann. Nekaj časa je bil celo blejski župan, več let član znane blejske Zdraviliške komisije in prvi načelnik novoustanovljenega gasilskega društva. Njegov hotel s čudovito lego skoraj tik ob obali jezera je imel štirideset sob, kavarno, čitalnico, sobo za igre, urejene vrtove in teraso nad jezerom. Na plošči na pročelju je pisalo, da je 13. julija 1883 v njem prebival sam cesar Franc Jožef.

Jochann Mallner je bil tudi zakupnik lovišča v Bohinju. Morda se mu je prav na njegovih lovskih poteh v bohinjskih gorah utrnila misel, da na planini Za Črno goro postavi planinsko kočico. Odprli so jo 27. julija 1885. Stala je na kotanjasti planini brez pravega razgleda. Imela je kamnite temelje, sicer je bila v celoti lesena. Le kakih sto metrov od nje je izviral dober studenec. Okoli nje je bilo polno pa-

stirskih staj, tako da je bilo čez poletje življenje na planini zelo živahno.

S postavitvijo Mallnerjeve kočice je naraslo zanimanje za obisk bohinjskih gora, posebno Črne prsti in Rodice. Planinske poti še niso bile označene, vendar hoja ni bila težavna, saj je bilo povsod polno shojenih stez. Šele leta 1904 je Cerkljanska podružnica SPD markirala pot iz Podbrda na Črno prst, leta 1906 pa je SPD nadelalo pot s Črne prsti do Rodice.

Leta 1894 je SPD kot protiutež Mallnerjevi nemški kočici na sosednji planini Za Liscem postavilo prvo slovensko planinsko postojanko Orožnovo kočico.

Leta 1905, ob dvajsetletnici postavitve kočice, smo celo v Planinskem vestniku zasledili drobno vest, da namerava ÖTK kočico popraviti.

Med prvo svetovno vojno in po njej

Razpad Avstro-Ogrske po prvi svetovni vojni je prinesel velike spremembe tudi v DÖAV. Postojanke na našem ozemlju so na osnovi odredbe z dne 3. 12. 1918 prišle pod sekvester oziroma nadzor. Nadzornik je bil Makso Hrovatin. Ob predaji 18. 4. 1919 je bilo ugotovljeno, da so skoraj vse kočice v slabem stanju in popolnoma izropane. Sklenili so jih popraviti, vendar so kmalu uvideli nesmiselnost sklepa, saj DÖAV ni bil zmožen plačati popravil. Nadzornik je predlagal, da bi SPD vzelo kočice v enoletno oskrbo, vendar SPD ni imelo denarja za takojšnje obnove. Po temeljitem premisleku je SPD predlagalo odkup kočic. DÖAV ni imel drugega izhoda, kot da je ponudbo sprejel. Vrhovna sekvestracijska oblast za Slovenijo je 7. 9. 1919 po odobritvi Ministrstva za trgovino in industrijo na osnovi ocenitve objektov in inventarja izdelala kupne pogodbe. SPD je kočice prevzelo 15. 9. 1919. Kupnino za 13 planinskih kočic je v celoti plačalo v gotovini do leta 1922. Edino Češko kočico je dobilo s prepustitvijo. Vse kočice so poimenovali s slovenskimi imeni.

Leta 1924 je SPD od ÖTK kupilo še stolp na Donački gori in Mallnerjevo kočico, ki jo je preimenovalo v Malnarjevo kočico. V času odkupa je bila v izredno slabem stanju, tako da jo je moralo SPD v naslednjem letu urediti popolnoma na novo.

Kočica se je po prvi vojni znašla na robu krivično začrtane rapalske meje. Planinci so se morali prilagajati novim pravilom na obmejnem območju. Že leta 1921 jih je SPD opozarjalo na »nove granične čete«, ki so zatirale tihotapstvo. Leta 1922 je Pokrajinska uprava za Slovenijo dovoljevala obisk obmejnih krajev le s posebnimi izkaznicami, kar se je še zaostriло po sprejetju »Sporazuma o turistovskem

Mladina pri Malnarjevi koči

iz domačega arhiva Cveta Zgaga

prometu v obmejnih pasovih«, ki je bil podpisan 20. julija 1925 v Nettunu. Sicer je zaživel šele leta 1930, dopolnjen z določbami jugoslovansko-italijanske komisije v Opatiji.

Domačini iz krajev pod Črno prstjo in Koblo na primorski strani pravijo, da so graničarji tudi v času italijanske zasedbe dovolili mladini preko meje k Malnarjevi koči, kjer je bil ob nedeljah pogosto ples. Srečevali so se z bohinjsko mladino in obujali spomine na »svobodne« čase, ko so se z vriski pozdravljali iz senožeti v senožet, ko so kosili in sušili seno do vrhov gora, po katerih je sedaj tekla meja. Pogosto so se tudi vojaki graničarji udeleževali teh veselic in se z mladino tudi fotografirali. Stari Bačarji so se spominjali koč: »Ja, ja, tja smo hodili po vino!«

Obisk v Malnarjevi koči

Leta 1923 smo v PV zasledili hudomušen zapis vesele družbe z obiska v Malnarjevi koči:

»Luštno je bilo v prijazni sobici Malnarjeve koč! Prišli so turisti Primorci čez italijansko mejo, mi pa od svoje strani. Veseli pozdravi, živi govori, živahno pripovedovanje, končno – kajpada – šaljivke! ...« Obiskovalci se zaradi slabega stanja koč, saj jo je SPD obnovilo šele leta 1925, niso kaj posebej obremenjevali, ker jim je prijetno druženje očitno pomenilo mnogo več.

Tudi po obnovi najbrž ni bilo v njej posebnega udobja, saj je Boris Zarnik v spisu »Prvič na Triglav«

(PV, 1944) omenil, da so bili v koči leta 1928 leseni pogradi s trdimi žimnatimi blazinami in navadnimi konjskimi pokrivači. Celo noč se je vrтел »kot prašiček na ražnju«, ker so ga zaradi trdega ležišča bolele vse kosti. Koča je imela dvanajst ležišč.

Izbrskali smo nekaj podatkov o obisku v Malnarjevi koči

Leta 1930 je SPD izgubilo ugodnost polovičnih cen voznih kart za planince na železnici, pa tudi vozni redi vlakov za Bohinj in Kranjsko Goro so bili neugodni. Že sicer slabo obiskana Malnarjeva koča je to izgubo še posebej občutila. Z velikimi napori je SPD le doseglo skupinske popuste na železnici in vožnjo turističnih vlakov še po 15. septembru.

Leta 1923 je bil gospodar Orožnove in Malnarjeve koč Makso Hrovatin, leta 1924 pa je prav tako v obeh kočah gospodaril Dominik Žvokelj. Leta 1933 je bila oskrbnica Metka Žen. Domačini z Bače pri Podbrdu pa pravijo, da je bila nekaj let oskrbnica in kuharica domačinka Štefanja Mavri-Enderlova.

Novo planinske poti v okolici koč

Zaradi novonastale meje so leta 1928 v bližnji okolici Malnarjeve koč zgradili novo pot od graničarske postaje po jugoslovanski strani na vrh Črne prsti. Leta 1930 so na novo markirali pot iz Bohinjske Bistrice do Malnarjeve koč in do Orožnove koč ter postavili kažipotne tablice.

iz domačega arhiva Cveta Zgaga

Po grebenih ob državni meji so leta 1933 prvič markirali planinsko pot od Krekove do Malnarjeve kočice. Na novo postavljeni Skalaški dom na Voglu je olajšal obhod celega venca Julijskih Alp od Triglava do Črne prsti in doprinesel nekaj več obiska tudi Malnarjevi in Orožnovi koči.

Leta 1937 in 1938 je vojaška mejna uprava s strokovno in finančno pomočjo SPD gradila jahalno pot od Črne prsti do Triglavskih jezer, seveda v dovoljeni razdalji od državne meje.

Gradbeni nadzorni odbor, ustanovljen leta 1931 pri gradbenem odseku SPD, je leta 1934 ugotovil zelo slabo stanje Malnarjeve kočice. Večino lesa v spodnjem delu je namreč napadla goba. Zaradi majhnega zanimanja planincev za kočico so sklenili, da nove na tem mestu ne bodo gradili.

Letni dohodek v Malnarjevi koči je bil majhen. Primerjava z dohodkom v Orožnovi koči:

- leta 1931 160,50 DIN – v Orožnovi koči 1.526,50 DIN;
- leta 1933 141,25 DIN – v Orožnovi 544,40 DIN;
- leta 1934 479,10 DIN – v Orožnovi 1.155,95 DIN.

Do leta 1926 je bila Malnarjeva kočica odprta od 28. junija do 1. septembra, od leta 1927 do 1931 pa od 28. junija do 1. oktobra. Leta 1932 je SPD za vse kočice potrdilo odprtost do konca oktobra, vsaj ob sobotah in nedeljah.

Na občnem zboru za leto 1934 je SPD obravnavalo slab obisk v obrobni kočici bohinjskega gorovja. »Nerazumljivo, kako planinci zanemarjajo te lepe planine,« so zapisali. Orožnova kočica je imela tega leta 290 obiskovalcev in je bila med kočicami na 52. mestu, Malnarjeva pa 236 in je bila na 54. mestu.

Počitniške kolonije mladinskega odseka SPD

Malnarjevo kočico bi po vsej verjetnosti kmalu po letu 1934 zaprli, če ne bi tega leta SPD pričelo akcije vključevanja mladih v planinsko organizacijo. Pri Počitniški zvezi in pri Akademski počitniški zvezi v Ljubljani je doseglo ustanovitev posebnega planinskega odseka, ki je bil hkrati mladinski odsek SPD. Tako je v svoje vrste pridobilo dijake in študente. Vsak član je dobil izkaznico, s plačilom članarine pa je bil oproščen reševalnega prispevka in vstopnine v planinske kočice. Prizadevno so v svoje vrste pridobivali tudi obrtno, trgovsko, delavsko in kmečko mladino. Članarino so porabili izključno za delovanje mladinskega odseka.

Na seji širšega osrednjega odbora SPD 2. aprila 1935 so med drugim sklenili, da bo SPD »prepustilo Krekovo kočico na Ratitovcu in Malnarjevo kočico na Črni prsti za počitniške kolonije članov mladinskega odseka«. Nisem zasledila podatka, da bi v Krekovi koči kolonije resnično bile, Malnarjeva kočica pa je v prihodnjih poletjih oživela prav zaradi njih.

Že poleti 1935 je od 20. julija do 10. avgusta v njej bivala prva planinska počitniška kolonija pod vodstvom prizadevnega profesorja Svetozarja Janovića. Udeležilo se je je 25 mladincev, starih od 10 do 21 let. Financirali so jo iz članarine mladinskega odseka. Denarno in s hrano jo je podprlo tudi SPD.

Življenje v koloniji je bilo bolj podobno vojaškemu kot planinskemu. Jutranje aktivnosti je v svojem dnevniku opisal eden od udeležencev: *»Kakor bi trenil, smo na dano znamenje bili vsi na nogah in smo z brisačami v rokah tekli k bližnjemu studentu, kjer smo si s hladno planinsko vodico pregnali poslednje sledove spanca. Zatem smo v vojaškem paradnem koraku odmarširali na bližnjo trato pred kočo, kjer smo pod vodstvom vodje izvajali proste vaje. Težko je popisati svečano razpoloženje, ki me je tedaj navdajalo. Kakor otroci solnca in zraka smo stali in globoko vdihavali zdravje in življenje! Končno smo, dodobra zadihani, posedli po 'obednici', to je, zasedli smo tri mize pred kočo in prvič zajeli tečno planinsko hrano, toplo mleko in koruzne žgance.«*

Zatem so zračili odeje in postiljali. Imeli so trojno dežurstvo: za molitev, za pospravljanje sob in za prenos hrane iz doline. Obvezno so morali prebirati planinsko literaturo in pisati dnevnike. Prav iz njih je razvidno, kakšno navdušenje nad planinstvom je živelo v teh mladeničih.

Namen kolonije je bil navdušiti mladino za planinarjenje, ob tem pa ji približati način dela planinske organizacije. Seznanjali so jo s planinsko floro in favno, učili so jo markirati planinske poti, nekatere poti so celo popravljali. Zanimiv je tudi tale zapis v PV leta 1937 (str. 184): *»Pri vsej planinski svobodi je bilo bivanje v koči sestavno, umno vojaško disciplinirano, dnevni poslovnik točno po urah urejen, izleti natančno določeni. Poleg vznožja (jezero, Savica) in gorskega obližja so kolonisti prehodili obširno pogorje preko Komne – tudi po 12 ur hoda na dan – in dalje na vrh Triglava ter nazaj čez Uskovnico. Kot – truda poln – 'odmor' so v obliki tlake ('kuluka') nadelavali ves čas neposredno pot od Malnarjeve koče do Orožnove koče.«*

Po treh tednih so se udeleženci kolonije polni novih moči vračali v Ljubljano preko Ratitovca, Železnikov in Škofje Loke.

V SPD so bili s potekom kolonije zelo zadovoljni, zato so razmišljali, da bi naslednje leto pripravili kar tri. Vedno bolj so si želeli, da bi mladinski odsek ustanovili pri SPD.

Leta 1936 so od načrtovanih treh kolonij izvedli dve, obe v Malnarjevi koči. Od 3. julija do 1. avgusta

je v njej bivalo 26 fantov mladinskega odseka, od 1. do 21. avgusta pa 18 deklet pod vodstvom gospe Draganove. Leta 1937 je bila v Malnarjevi koči ena planinska kolonija deklet od 11. julija do 1. avgusta, vodil jo je profesor Avsenak.

5. novembra 1937 je SPD-ju uspelo ustanoviti lasten mladinski odsek. V njegov upravni odbor je vsak od devetih ljubljanskih srednješolskih zavodov imenoval po enega ali dva profesorja. Predsednik je bil Pavel Kunaver.

Za leto 1938 nisem našla podatka, ali so kolonijo v Malnarjevi koči organizirali ali ne. Za leto 1939 pa sem našla na zanosen zapis udeleženca planinske kolonije, dijaka bežigradske gimnazije Viktorja Gregorača. V njem opisuje predvsem lepote narave in gora okrog Malnarjeve koče ter vtise s pohoda na Črno prst, Rodico in Vogel.

V Planinskem vestniku leta 1941 je v apelu *»Ustanavljajte planinske mladinske krožke«* Pavel Kunaver navedel, da ima odsek za dijaške kolonije na razpolago Malnarjevo kočo pod Črno prstjo za približno 25 dijakov. To pomeni, da so kočo vsaj do tega leta uporabljali za organizacijo planinskih kolonij. Po vsej verjetnosti jih je prekinila šele druga svetovna vojna.

Čeprav je Ljubo Tiplič v *»Poročilu SPD v borbi z okupatorjem«*, objavljenem v Planinskem vestniku leta 1945, zapisal, da je bilo med drugo vojno v Bohinjskem kotu razmeroma mirno, so njegove ugotovitve glede stanja planinskih koč v bohinjskih gorah vendarle porazne. Vse še stoječe postojanke so bile izropane. Štiri koče so bile požgane, med njimi tudi Malnarjeva koča 6. februarja 1944. Obnovljena ni bila nikoli več. Danes le še kamniti ostanki temeljev pričajo o njej. Med prebivalci Baške grape je ne pomni skoraj nihče več, v Bohinjskem kotu pa še kdo potrdi: *»Ja, na Rauharski planini je stala nekoč Molnarjeva koča!«* ●

